

VIKING

Norsk
arkeologisk årbok

Bind LXXIX – 2016

Oslo 2016

UTGITT AV
NORSK ARKEOLOGISK SELSKAP

Viking Open Access: <https://www.journals.uio.no/index.php/viking/>

ISSN 0332-608x

Viking 1937–2016

Fra prisbelønt design til tellekanter.

Med årets utgave trer *Viking* inn i sitt åttiende år. Det kan være en god anledning til å bli gjennom gamle årganger og reflektere litt over tiden som er gått siden første utgave kom ut, og over tidsskriftets egen historie og arkeologiens, særlig da norsk arkeologis, skiftende tilstander gjennom snart tre generasjoner. Dette er riktignok ikke ment som noen dypsindig analyse, men bare en slentrende tur gjennom åtti år med *Viking*; plukke litt her og litt der og fornemme stemningenes skiftninger i tidsskriftet og kanskje i norsk arkeologi. Derfor følger ikke turen noen streng kronologi, det er i vel så høy grad noen utvalgte temaer som har bestemt hvilken kurs som blir fulgt.

Det eksisterte jo tidsskrifter i norsk arkeologi før *Viking*. Først ute som rendyrket arkeologisk tidsskrift var *Urda, et norsk antiqvarisk-historisk tidsskrift, udg. af directionen for det Bergenske museum* i årene 1837–1849. Senere fulgte Aarsberetningene fra Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring, som utover på 1800-tallet så å si uten konkurranse ble det viktigste arkeologiske forum i Norge. Denne rollen ble tidlig på 1900-tallet overtatt av *Oldtiden*, «Tidsskrift for norsk forhistorie» som utkom i årene 1910–1926. Der til kom årbøker og meddelelser fra de arkeologiske museene. Alle disse må først og fremst regnes som vitenskapelige periodika, skrevet for fagets egne folk i inn- og utland.

Viking kom til som et ledd, og kanskje det varigste, i en serie av begivenheter som markerte noe av et høydepunkt i norsk arkeologis historie. I 1936 var Universitetets oldsaksamling, og især dens bestyrer siden 1915, professor A.W. Brøgger, vert for «den 2nen internasjonale Kongress for forhistorie og protohistorie» (Engelstad 1937:227). Kongressen ble holdt i regi av International Union of Pre- and Proto-Historic Sciences (IUPPS), etter at den første var holdt i London. Dette, som kanskje kan betraktes som høydepunktet i Brøggers karriere, kunne saktens fortjene sin egen historie, skjønt noe av den er fortalt av Irmelin Martens i en underholdende artikkel i *Viking* 1996 (Martens 1996). Men kongressens papirer, som skulle danne grunnlag for den rapport det var hensikten å utgi, ser ut til å ha kommet bort, antagelig under krigen. Noen rapport er iallfall aldri kommet, og hele kongressen har nærmest fått noe sagnaktig over seg.

Det får nå ligge i denne omgang. Men nærmest som et bidrag til å finansiere den store begivenhet fant man på å virkeliggjøre en gammel idé, å stifte et «Norsk arkeologisk selskap». Det var visstnok Eivind S. Engelstad som lanserte tanken i denne forbindelse. Som tenkt så gjort. Ganske snart var nærmere 500 medlemskap tegnet, og man kunne gå i gang med det som ble beskrevet som Selskapets nærmeste og naturligste oppgave, utgivelsen av et tidsskrift. Og tidsskriftet, det var *Viking*, «Tidsskrift for norrøn arkeologi».

Det nyskapede selskapet var åpent for alle interesserte, og ikke forbeholdt fagets egne folk, slik en forløper, som også til å begynne med ble kalt «Norsk arkeologisk selskap», fra 1916 hadde vært. Det hadde etter hvert endret navn til det mer uformelle «Arkeologklubben», en ganske uhøytidelig ramme om hyggelige sammenkomster på Café Engebret i Oslo (Østmo 2004). Men nå tok man altså sikte på en videre krets av interesserte, og Brøggers tanke var at det også måtte prege selskapets tidsskrift. Dette programmet er klart formulert i det forordet vi finner i tidsskriftets første utgave, som kom ut høsten 1937. «Vi søker ikke popularisering i den gamle forstand, hvor det ble skilt mellom videnskap og folkelesning. Tidsskriftet skulde gjøre sitt til å få arkeologene til å kunne skrive og folk til å kunne lese» (Brøgger 1937:5).

Dette må man si var et pregnant og egentlig ganske modig mål. Men det er et mål som har satt sitt preg på *Viking* alltid siden, om enn i vekslende grad og kanskje med litt varierende suksess. Det har nok ikke alltid vært like lett for redaktørene å realisere det store mål om å gjøre vitenskapen til leseverdige litteratur, men ønsket tror jeg man kan si alltid har vært der, i det minste. Det er jo også et mål som må sies å være helt i pakt med lange og gode tradisjoner i norsk historieskrivning, helt fra de eldste tider.

De, må man si, høye ambisjoner for tidsskriftets innhold i Brøggers forord i første bind gjenspeiler seg også i den omsorgsfulle grafiske utforming helt fra første ferd. Det gav øyeblikkelig uttelling, for bind I av *Viking* ble kåret til en av årets tolv vakreste bøker i 1937. Det var en jury på syv medlemmer ledet av overbibliotekar Wilhelm Munthe, støttet og finansiert av *Aftenposten*, som foretok utvelgelsen. Om *Viking* sier juryen:

«Hele årgangen av tidsskriftet er utgitt som bok, og man har derfor funnet å kunne ta den med i bedømmelsen. Den er godt trykt på behagelig papir, med velvalgt skrift (Heyse antikva) i harmonisk format og anbrakt satsflate. Artiklene er tiltalende arrangert, ikke minst notene, og den blanke side foran hver artikkel virker velgjørende. Fordelingen av billedstoffet med strekklijeer i teksten og autotypier på kunsttrykk-papir bak i boken er en rasjonell løsning. Det asymmetriske tittelblad er ikke tilstrekkelig artistisk løst. Omslaget er enkelt og virkningsfullt.» (Egner 1956:29).

Det selskap *Viking* befant seg i ved denne anledning, omfattet blant annet *Gulatingslovi* i Knut Robberstads oversettelse (Norrøne bokverk 33, Det norske Samlaget) og *Festskrift til Francis Bull på 50-årsdagen* (Gyldendal Norsk Forlag). Den gang kunne nok formgivning av bøker være en mer individuell og bevisst prosess enn det ofte er nå for tiden, hvor det meste later til å foregå på autopilot. Ikke for det, priser for årets vakreste bøker deles fremdeles ut. En annen ting å merke seg i Brøggers forord er hans advarende ord om arkeologiens forhold til nasjonalismen, et sørgelig aktuelt tema nettopp på den tid *Viking* ble grunnlagt. «Arkeologiens materiale og resultater har idag en stor folkeopdragende betydning. De er en del av et folks, en nasjons åndelige kapital. Men de skal ikke misbrukes i nasjonalistisk propaganda.» Når det gjelder uttrykket «norrøn arkeologi», så ble det valgt «for å gi plass for alle deler av det gamle Noregsveldet i vikingetid og middelalder» (begge sitater fra Brøggers forord). Eventuelt kunne man her kanskje se et litt naivt utslag av mellomkrigstidens nasjonale, kanskje til og med nasjonalistiske stemninger, som jo også fant en viss grobunn i Norge, og ikke bare i de mest dedikerte politiske organisasjoner. Men det er vel riktig å si at uttrykket «norrøn arkeologi» har fått liten gjennomslagskraft. En endring kom med 1996-årgangen. Da endret *Viking* navn fra «Tidsskrift for norrøn arkeologi» til «Norsk arkeologisk årbok».

Skiftende redaktører gjennom 80 år

Lenge var det, nærmest som en selvfølge, Oldsaksamlingens bestyrer som stod som redaktør av *Viking*, som oftest sammen med en annen medarbeider som vel gjerne har fungert som redaksjonssekretær og tatt seg av det meste av det praktiske redaksjonsarbeidet. Dermed var det til å begynne med A.W. Brøgger som var redaktør, sammen med Eivind S. Engelstad. For 1944 var Bjørn Hougen og T. Dannevig Hauge redaktører av årsaker som vi straks skal komme tilbake til, men fra 1945 var Brøgger igjen på plass, fra 1947 med Dannevig Hauge som medredaktør. Et skifte kom først etter Brøggers bortgang i 1951; fra 1952 er det Bjørn Hougen (Brøggers etterfølger som professor og bestyrer av Oldsaksamlingen) med støtte av Wencke Slomann, siden Jens Storm Munch, Irmelin Martens og Arne Skjølsvold som står oppført som redaktører. Fra 1972 var Sverre Marstrander redaktør sammen med Skjølsvold, og med 1982-årgangen overtok Skjølsvold redaksjonen, sammen med Øystein Johansen, Egil Mikkelsen og Petter B. Molaug. Fra 1988 er det de tre sistnevnte som står som redaksjon, etter at Skjølsvold hadde sluttet ved Oldsaksamlingen; fra 1990 er det Mikkelsen og Molaug som står oppført som redaktører, en ordning som ble ganske stabil inntil Tom Bloch-Nakkerud erstattet Molaug i 2001-årgangen og så selv ble etterfulgt av Ellen Høigård Hofseth i 2003. Etter hennes bortgang overtok en redaksjonskomitee ansvaret i 2010, fremdeles med Egil Mikkelsen, samt Brit Solli og Zanette Tsigaridas Glørstad som medlemmer. Dermed begynte en periode med hyppig skiftende redaktører. Året etter er Anne Lene Melheim kommet med. For 2012 er det fire medlemmer av redaksjonen: Unn Pedersen, som hovedredaktør, samt Terje Birkrem Hovland, Anne Lene Melheim, fremdeles Egil Mikkelsen, og Irmelin Axelsen. Året etter nevnes også Sonja Robøle, men nå er Mikkelsen ute av redaksjonen – etter 31 år. I 2014–15 finner vi Axel Mjærum som hovedredaktør, sammen med Christian Løchsen Rødstrud, Astrid Johanne Nyland, Herdis Hølleland, Irmelin Axelsen og Sonja Robøle.

Hvor sterkt preg redaktørene har satt på tidsskriftets innhold, er ikke så godt å si. I mange perioder var det nok ingen større tilgang på stoff enn det som måtte til for å fylle tidsskriftet hvert år; det sies at Bjørn Hougen i *ett* tilfelle refuserte et manuskript (men hva det dreide seg om, er ikke kjent). I senere tid kan nok slikt ha hendt noe oftere, men ennå på begynnelsen av Ellen Høigård Hofseths tid i redaksjonen tidlig på 2000-tallet var det knapt med manuskripter til *Viking*. Hva det kom av, kan man saktens undres over. Med tiden var det jo blitt svært mange flere arkeologer enn det hadde vært på slutten av 1930-tallet. Allikevel er mange av de tradisjonelle publiseringskanalene for norske arkeologer gått over i historien, det gjelder for eksempel de arkeologiske museenes årbøker. Enkelte nye muligheter har kommet til i årenes løp, slike som *Norwegian Archaeological Review* (skjønt der har andelen norske forfattere snarest gått tilbake i senere år, jf. Bjerck og Kristoffersen 2008:19), *Primitive Tider* og de mer populære *Ottar*, *Nicolay*, *Riss*, *frå haug ok heiðni* og *Spor* (jf. Bjerck 2008a).

Det var vel både en nødvendighet og et ønske at innholdet i *Viking* fra første stund av skulle bli ganske blandet. Presentasjoner av nye arkeologiske funn veksler med kulturhistoriske ideer og temaer, mere oversiktspregede artikler og bidrag av kunsthistorisk, historisk eller etnologisk tilsnitt. A.W. Brøggers store interesse for de historiske sammenhenger mellom fortidens kultur og senere tiders folkelige tradisjoner kommer flere ganger til uttrykk – ikke bare i hans egne artikler, men vel så tydelig i bidrag fra etnologer og historikere. I dette mangfoldet kan vi godt se nettopp et redaksjonelt grep, A.W. Brøggers vide interesser preger tidsskriftet i hans tid som redaktør.

Den annen verdenskrig kom til å berøre Universitetets oldsaksamling på flere måter (jf. Blindheim 1985; Hagen 2002). Under de forhold som rådet med reiserestriksjoner osv., ville man prioritere å gi ut *Viking*, hvilket også lyktes gjennom hele krigen, ingen liten bedrift når man tenker på at Historisk museum for størstepartens vedkommende var okkupert av tyskerne, og at flere av Oldsaksamlingens medarbeidere iallfall periodevis satt i fangenskap i Norge eller Tyskland eller hadde måttet flykte til Sverige.

I 1940-årgangen ser vi at man har kostet på seg hele tre farveplansjer, den gang ingen vanlig og iallfall en ganske kostbar fornøyelse. Papir og utførelse var ennå helt av den gamle kvalitet; først med 1942-årgangen gjorde papirrasjoneringen at man måtte gå over til et dårligere papir.

Under disse omstendigheter er det imponerende at man med årgangen 1944 skapte et tidlig og siden neppe overtruffet høydepunkt i *Vikings* historie, i form av et tre hundre sider stort festskrift til A.W. Brøggers sekstiårsdag, med førsteklasses utstyr, tidens vanskeligheter tatt i betraktning, og med bidrag fra så å si alle Brøggers norske kolleger og elever (foruten ett svensk). For anledningen var det Bjørn Hougen som stod oppført som redaktør.

Klassisk og aktuelt – et mangfoldig tidsskrift

Flere av artiklene i de første årgangene av *Viking* må trygt kunne sies å høre til klassikerne i norsk arkeologi, og er fremdeles i høy grad leseverdige. Tenk på de så å si årvisse bidrag fra Gutorm Gjessing, med et høydepunkt som «Hesten i førhistorisk kunst og kultus» i 1943-årgangen, eller Johs. Bøes «Fra ledens fortid» året før, for bare å nevne et par eksempler; det er mange andre som like gjerne kunne trekkes frem.

I 1946-årgangen finner vi så for første gang en hel magistergradsavhandling, Anders Hagens «Frå innlandets steinalder». Dermed kan man kanskje si at man nærmet seg en yttergrense for hva *Viking* var ment å ta inn; egentlig folkelesning var Hagens avhandling vel iallfall ikke ment som. Enda mer omfangsrik var Charlotte Blindheims «Drakt og smykker», som kom året etter. Toppen på denne utviklingen var nok allikevel Carl J.S. Marstrandens «De nordiske runeinnskrifter i eldre alfabet» i 1952-årgangen, en solid og høylærd avhandling på ikke mindre enn 278 sider. Trykkingen av den ble mulig gjennom en ekstraordinær bevilgning fra Norges almenvitenskapelige forskningsråd, som det het den gang.

Et morsomt innslag i 1947-årgangen er det som vel må være en av de aller første omtaler av radiokarbondatering (C14-datering), iallfall i Europa, med en kortfattet og enkel reddegjørelse for W.F. Libbys metode, til og med med en forventning om at metoden lettvis skulle kunne anvendes av arkeologene selv i felten, som iallfall i skrivende stund ennå ikke er realisert. Artikkelen er skrevet av den daværende Chicagostudenten Fredrik Barth og datert oktober 1947.

Årgangen 1951 bør fremheves fordi den inneholdt det som lenge var så å si den eneste trykte redegjørelse for resultatene av de store internasjonale utgravningene på Hunn i Borge (Heid Gjøstein Resis store publikasjon om Hunn-funnene kom først i 1986, Resi 1986). Dermed ble denne årgangen sterkt etterspurt, og var lenge vanskelig å få tak i for dem som samlet på *Viking*, og det var det mange som gjorde, ikke minst de stadig flere arkeologistudentene.¹ Hunn-undersøkelsen var, likesom Sostelid-utgravningen tidligere, men i enda mer utpreget grad, en flerfaglig eller kanskje tverrfaglig undersøkelse. Dette var en arbeids-

måte som skulle komme til å prege, for ikke å si dominere, norsk arkeologi i årene som fulgte, og som gjør det ennå. Kanskje kan man kalle dette Anders Hagens fremste bidrag til utviklingen av arkeologien i Norge, åpenbart inspirert av dansk arkeologi, hvor en slik arbeidsmåte hadde vært praktisert helt siden den første «Køkkenmøddingkommission» ble utnevnt i 1848 med geologen G. Forchhammer, zoologen Japetus Steenstrup og arkeologen J.J.A. Worsaae som medlemmer (Madsen mfl. 1900). Et annet eksempel fra *Viking* på et slikt prosjekt, denne gang under Elizabeth G. Skjelsviks ledelse, var undersøkelsen av en stokkebro fra bronsealderen i Båsmyr i Sandar, som er beskrevet i dobbeltårgangen 1957/1958. Nok et eksempel er artiklene om Charlotte Blindheims Kaupang-undersøkelse i 1969-årgangen. Nevnes kan for så vidt også redegjørelsen for det sensasjonelle funnet av en runestein med urnordisk innskrift på Hogganvik i Mandal, med bidrag av Zanette Tsigaridas Glørstad, Jakob Johansson, Frans-Arne Stylegar og James E. Knirk i 2011-årgangen – som også rommer artikler av Per Oscar Nybruget, Heid G. Resi, Berit J. Sellevold og Helge I. Høeg om nok et tverrfaglig prosjekt, knyttet til funnene av skjeletter fra førromersk tid i myrer på Hedemarken. Og ennå har vi ikke nevnt de mange store forvaltningsprosjektene som nå nærmest rutinemessig organiseres som slike flerfaglige tiltak, og som iallfall sporadisk kommer til uttrykk i *Vikings* spalter (for eksempel Jan Henning Larsen og Harald Jacobsens artikler fra Dokkfløyvatn i 1989-årgangen).

Som rimelig er, gir innholdsfortegnelse i *Viking* år for år også et bilde av utviklingen i arkeologifaget i Norge («Vil en føle norsk arkeologi på pulsen, er det *Viking* en skal gå til», Mikkelsen 1997:134), ikke minst ved at de unge arkeologene melder seg som forfattere. Vi har sett det allerede, med navn som Hagen, Sjøvold og Charlotte Undset Thomas (senere Blindheim) og andre, og slik har det jo fortsatt til denne dag, heldigvis. I det hele tatt var det et veritabelt generasjonsskifte i norsk arkeologi etter krigen, for *Vikings* del markert blant annet ved at Bjørn Hougen overtok som redaktør. Men stofftilgangen utover i 1950-årene var nok ikke all verden (Hougen 1961:IX); arkeologene i Norge var fremdeles få, og arbeidsoppgavene var blitt både flere og større etter at den nye loven om fortidsminner kom i 1951. Forvaltningsarbeidet ved de arkeologiske museene var nær ved å vokse de små stabe over hodet. Riktignok skapte det nye muligheter for arkeologien, og et bedre organisert og mer omfattende feltarbeid skulle snart føre til nye oppdagelser i stor stil. Det gjaldt i høyfjellet, der oppdagelsen av fjellets steinalder kom som noe av en overraskelse på de aller fleste, og det gjaldt i middelalderbyene, især etter brannen på Bryggen i Bergen i 1955. Men i alminnelighet tror jeg man må kunne slå fast at veksten i forvaltningsarbeidet på 1950-tallet stjal tid fra forskning og forfattervirksomhet i en grad som måtte vekke uro; i hele tiåret var det for eksempel bare én doktordisputas i norsk arkeologi, Anders Hagens i 1954. En ganske stabil kilde til manuskripter til *Viking* var for så vidt nettopp de prøveforelesninger som ble holdt til magistergradsprøvene og (langt sjeldnere) for doktorgraden. Det er en praksis som til dels har holdt seg til vår tid, og som har gitt mange verdifulle bidrag til norsk arkeologisk litteratur, uten at noen bestemt skal fremheves her.

1954-årgangen av *Viking* rommer en artikkel av Jan Petersen om «Bosetningen i Rogaland i folkevandringstiden». Året etter fikk han svar fra Asbjørn E. Herteig med «Er folkevandringstidens ekspansjon i Rogaland båret av innvandrere eller er den et indre anliggende?» Begge disse stod på pensumlisten for grunnfaget i nordisk arkeologi i Oslo på midten av 1960-tallet, som eksempler på noe så sjeldent og uhørt som uenighet og diskusjon i arkeologisk litteratur! Helt sant!

I 1956 finner vi en nyttig oversiktsartikkel av Sverre Marstrander om «Hovedlinjer i Trøndelags forhistorie», som riktignok rett og slett er en litt forkortet versjon av samme forfatters «Trøndelag i forhistorisk tid» (Marstrander 1954). Året etter kom Ulf Hafstens «Jordbrukskulturens historie i Oslo- og Mjøstraktene belyst ved pollenanalytiske undersøkelser». 1950-tallet var nettopp en gjennombruddstid for slike naturvitenskapelige betraktninger over kulturhistorien, og ikke minst nettopp pollenanalysen, som syntes å åpne et vindu rett inn til noe av det vesentligste, men samtidig vanskeligst gripbare i arkeologien, det eldste jordbruket.

Fra senere år kan vi blant mange interessante bidrag plukke for eksempel Bjørnar Olsens «Kjelmøyfunnenes (virknings)historie og arkeologi» i 1991-årgangen, eller flere artikler om det nokså gåtefulle Blomvågfunnet – Rolf W. Lies «Blomvågfunnet, de eldste spor etter mennesker i Norge?» (1990), Arne B. Johansen og Isak Undås†: «Er Blomvågmaterialet et boplassfunn?» (1992) og endelig Lotte Eigeland og Steinar Solheims «Blomvågfunnet – veid og funnet for lett» (2012). En viktig artikkel om et gammelt tema, også i *Vikings* spalter, er Dagfinn Skres «Raknehaugen. En empirisk loftsrydding» (1997, jf. Sigurd Griegs «Raknehaugen» (1941)). Men ellers er det vel i alminnelighet mangfoldet som etterlater det sterkeste inntrykket; det skal bli vanskelig å peke på noe vesentlig tema i norsk arkeologi som ikke en eller annen gang er beskrevet i en *Viking*-artikkel (eller flere).

Et tidlig uttrykk for et siden stadig aktuelt ønske om å få lese noe om de nyeste utgravningene, som det jo etter hvert ble noen flere av, finner vi i 1961-årgangen som «Små meddelelser om nye utgravninger og funn», med bidrag av Egil Bakka, Sverre Marstrander (3!), Arne Skjølsvold og Erling Johansen. Artikler som tar for seg nye funn og oppdagelser i arkeologien, har jo ellers alltid vært noe av det mest interessante innholdet i *Viking*, og det både for leg og lærd. Det kan være «En bronsealdersko fra Jotunheimen» (Espen Finstad og Marianne Vedeler 2008), «Nye funn fra yngre steinalder i Varanger» (Kjersti Schanche 1989), «En dysse på Holtenes i Hurum. Nytt lys over østnorsk traktbegerkultur» (Einar Østmo 1984), «Bronsefunnene fra Vansjø» (Erling Johansen og Øystein Johansen 1983) eller «Et nyfunnet brev fra Oluf Rygh til Nicolay Nicolaysen om utgravningen av Tuneskipet 1867» (Sverre Marstrander 1974) og en mengde annet.

At *Viking* også har åpnet sine spalter for mer muntre bidrag, har vi et eksempel på i 1962-årgangen, i form av Anne Stine Ingstad og Irmelin Martens' artikkel «Om avguder, utdøde bevingete dyr og andre arkeologiske merkverdigheter!» Irmelin Martens' humorfylte skildring av visse sider ved kongressen i 1936 er allerede nevnt.

Noe rent Oldsaksamlings-tidsskrift har *Viking* aldri vært, om noen skulle falle på en slik tanke. Riktignok og, må vi vel kunne si, rimelig nok har Oldsaksamlingens (eller Kulturhistorisk museums) folk alltid bidratt til *Viking* med artikler av alle slag. Om ikke av andre grunner, så fordi Oldsaksamlingen jo alltid har vært den største institusjon i norsk arkeologi, men selvsagt også fordi det er ved Oldsaksamlingen tidsskriftet er blitt redigert. Men bidrag fra arkeologer (og andre) med tilhørighet andre steder i landet har ikke manglet. Alt i første årgang (1937) finner vi Haakon Sheteligs «Islands graver og oldsaker fra vikingetiden», og fra senere årganger kan vi nevne bidrag som Th. Petersens «Bygdeboger i Det nordenfjelske Norge» (1941), Per Fetts «Gardsmatrikkel og forhistorie» (1948) og Povl Simonsens «Bygdesentrum og utvær i nordnorsk bosetningshistorie» (1962). Faren ved å nevne eksempler er selvsagt at man kommer til å utelate artikler som like gjerne, eller vel så gjerne, kunne ha vært nevnt. Men for den som har mulighet (og det vil nå være de fleste), er det å

bruke en time eller to til å gå på oppdagelsesreise en gang iblant i *Vikings* årganger noe av det hyggeligste og mest utbytterike man kan finne på.

Økonomiske og tekniske utfordringer

Det er ikke til å komme fra at en ideell organisasjon som Norsk Arkeologisk Selskap er nødt til å holde et strengt økonomisk regime og snu på skillingen til enhver tid. Selskapets vanskelige økonomi er da også et stadig gjentatt tema i årsberetningene. *Viking* 1957 ble nokså sterkt forsinket, og for også å spare utgifter endte det med at årgangene 1957 og 1958 ble slått sammen til ett bind, slik det ble vedtatt på generalforsamlingen i 1957. Det samme skjedde med 50-årsjubileumsutgaven 1985/86.

Utgivelsen av *Viking* utviklet seg etter hvert til å strekke Selskapets ressurser lovlig langt, og det ble nødvendig å søke Forskningsrådet om bidrag til utgivelsen. Det utløste at tidsskriftet har mottatt støtte fra Forskningsrådet siden 1969 (unntatt for 2014 og 2015); uten denne hjelpen kan det vel være tvilsomt om det hadde vært mulig å fortsette.

Med 1972-årgangen kom en endring av nærmest teknisk art, idet trykkingen av *Viking* ble overført til Petlitz Boktrykkeri AS, etter alltid å ha vært trykt i A.W. Brøggers Boktrykkeri A/S. Det skjedde samtidig med at Sverre Marstrander overtok som redaktør. Den A.W. Brøgger som grunnla trykkeriet og gav det navn, var arkeologens farfar, og trykkeriet spesialiserte seg på vitenskapelige trykksaker, med et stort og høyt spesialisert forråd av typer og tegn for alle slags spesielle formål, alt i typemetall eller «bly». Det hadde nok imidlertid gått tilbake med aktiviteten med tiden, og da også trykkingen av *Viking* forsvant, var det kroken på døren for trykkeriet. Det var uten tvil et kulturtap at hele den spesialiserte virksomheten ble nedlagt, men tiden hadde vel løpt fra den, som man sier. Allikevel ble *Viking* i første omgang fremdeles trykt i det tradisjonelle boktrykk, Gutenbergs metode, hos Petlitz. Samtidig med overgangen ble det gjennomført en nokså forsiktig endring i formgivningingen, med et nytt embleme, nytt, brunt omslagspapir til erstatning for det tradisjonelle gule. Alt året etter kom tidsskriftet imidlertid igjen med et nytt, nærmest lakserosa papir etter reaksjoner fra Selskapets medlemmer, som ikke hadde likt brunfarven! Også i det indre ble det gjort forandringer, især ved at det nå kom en tettere sats med mere tekst pr. side. Om resultatet kan man vel si at *Viking* fremdeles var en vakker trykksak, men noen priser for vakker bokdesign er ikke kommet til tidsskriftet etter 1972; en slik pris hadde *Viking* ellers som nevnt fått i 1937.

Mer stoff på sidene ble det igjen fra 1977-årgangen, og nå er det økonomiske grunner som anføres for nødvendigheten av dette tiltak, slik det står i en melding fra redaksjonen på kolofonsiden. Samtidig er boktrykket forlatt til fordel for det billigere offsettrykket. I første omgang førte det til en merkbart senkning av kvaliteten i gjengivelsen av især fotografier – vel ikke i og for seg på grunn av offsettrykket, men fordi bildene ble gjengitt med et temmelig grovt raster, ikke stort bedre enn datidens avistrykk.

Ellers har det i senere år vekslet hvilket trykkeri som har trykt *Viking*. Noen forbedring av billedkvaliteten ser vi imidlertid ikke spor av før midt på 1980-tallet. Det har fortsatt å bedre seg siden, og *Viking* trykkes nå i fire farger.

2005-årgangen ble ekstra stor og innholdsrik; det skyldtes at den ble laget som festskrift til Egil Mikkelsens 60-årsdag – den andre gang i *Vikings* historie at noe slikt har skjedd, den første var jo utgaven til A.W. Brøggers 60-årsdag i 1944. Året etter, 2006, ble årboken også

fyldigere enn vanlig, det var årgang 70 og dermed et lite jubileum. Slike ekstra store årganger var naturligvis en belastning på redaksjonens kapasitet og ikke minst på trykkeriutgiftene, men også på portoutgiftene ved utsendelsen av de ekstra tunge bøkene! Samtidig er de vel også et tegn på at stofftilgangen omsider var blitt bedre, noe som vel hadde sammenheng med at det etter hvert var blitt mange flere arkeologer, og at virksomheten i felten og ellers hadde økt betraktelig.

Det var også på denne tiden manuskripter til *Viking* ble gjenstand for formell og anonym fagfellevurdering, slik det er vanlig i vitenskapelige tidsskrifter i moderne tid. Det betyr ikke at kvalitetssikring i og for seg var noen nyhet, men bare at den ble organisert annerledes enn før. Det vanlige i *Viking* og i de fleste andre arkeologiske tidsskrifter hadde vært at det var redaksjonen og den utgivende institusjon som stod som garantister for innholdets kvalitet – rent personlig, så å si. I et tidsskrift redigert av Oldsaksamlingens bestyrer skulle man kunne vente å finne arbeider av «Oldsaksamlings-kvalitet», hvilket vil si den aller beste, fra landets største faginstitusjon. Men det var uten tvil viktig for den bedrede stofftilgangen til *Viking* at tidsskriftet ble godkjent som vitenskapelig i det såkalte «tellekantsystemet» fra 2006; etter det har sidetallet også vist en tendens til å øke. Det må dermed være grunn til å slå fast at *Viking* i sitt åttiende år er i god form. Alle tidsskriftets årganger med hele deres innhold er også gjort tilgjengelig digitalt (<https://www.duo.uio.no/handle/10852/37545>), til glede for mange, men kanskje aller mest for fagfolk og studenter. Det kan vel ikke være snakk om annet enn at dette er en utvidelse, og for så vidt en kjærkommen sådan, av *Vikings* målområde; noen erstatning for en velprodusert papirutgave kan det – og bør det – ikke bli.

Note

¹ Den sjeldneste utgaven av *Viking* er visst ellers den første, 1937-årgangen.

Litteratur

Bjerck, Hein B.

2008a Om tidsskrifter, faghistorie og passive (?) fiskeredskap. *Primitive tider* 10:125–135.

2008b Norwegian Archaeological Review 1968-2008: True trends? *Norwegian Archaeological Review* 41(1):1–13.

Bjerck, Hein B. og Siv Kristoffersen

2008 Surroundings, Beginnings and Formation of a Journal – A Dialogue with NAR's Alpha Editor Bjørn Myhre. *Norwegian Archaeological Review* 41(1)14–25.

Blindheim, Charlotte

1985 De fem lange år på Universitetets Oldsaksamling. *Viking* 48:27–43

Brøgger, A. W.

1937 VIKING. *Viking* 1:6.

Egner, Thorbjørn (arr.)

1956 *Norsk bokkunst. Årets vakreste bøker 1933-1955. Med juryens kommentarer.* Arbeidskomiteen for nordisk bokkunst, Oslo.

Engelstad, Eivind S.

1937 Norsk arkeologisk selskap. *Viking* 1:227–236.

Hagen, Anders

2002 *Et arkeologisk liv.* Primitive tider, Oslo.

- Hougen, Bjørn
1961 Norsk Arkeologisk Selskap 25 år. *Viking* 25:V–IX.
- Madsen, A. P., S. Müller, C. Neergaard, C.G.J. Petersen, E. Rostrup og K.J.V. Steenstrup
1900 *Affaldsdynger fra Stenalderen undersøgte for Nationalmuseet*. Carlsbergfondet, København.
- Marstrander, Sverre
1954 Trøndelag i forhistorisk tid. I *Norges Bebyggelse. Nordlige seksjon. Fylkesbindet for Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland fylker*, redigert av H.M. Fiskaa og H. Falck Myckland, s. 34–140. Norsk Faglitteratur, Oslo.
- Martens, Irmelin
1996 Den knokkelfortærende demon og andre merkelige mennesker. En samling avisutklipp om den internasjonale arkeologkongressen i Oslo i 1936. *Viking* 59:119–126.
- Mikkelsen, Egil
1997 Norsk Arkeologisk Selskap 60 år. *Viking* 40:133–136.
- Resi, Heid Gjøstein
1986 *Gravplassen Hunn i Østfold*. Norske Oldfunn, vol. XII. Universitetets oldsaksamling, Oslo.
- Østmo, Einar
2004 Historier. En uhyøytidelig beretning fra livet ved Universitetets Oldsaksamling i det 20. århundre. I *Kulturhistorier i sentrum. Historisk Museum i 100 år*, redigert av Jostein Bergstøl, Arne Aleksej Perminow og Ann Christine Eek, s. 158–179. Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo, Oslo.

